

Vlaams
Parlement

stuk **1929** (2012-2013) – Nr. 1
ingediend op 25 februari 2013 (2012-2013)

Voorstel van resolutie

van de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten
en Elisabeth Meuleman en de heren Boudewijn Bouckaert
en Sas van Rouveroij

betreffende de stimulering van praktijkervaring
in het secundair onderwijs

TOELICHTING

I. SITUERING

Al heel wat jaren is er een maatschappelijke ontwikkeling vast te stellen in de richting van een betere afstemming tussen leren en werken en een structurele interactie tussen het onderwijs en het arbeidsmilieu. Een tendens die terug te vinden is op alle niveaus van onderwijs en opleiding. Die wordt niet alleen gevoed vanuit een sociaal-economisch oogpunt – de overstap naar een volgende levensfase waarbij werken de hoeksteen is voor de creatie van groei en de instandhouding van ons sociale welvaartsmodel – maar ook vanuit de wens om een antwoord te zoeken op het stijgende aantal spijbelaars, jongeren die schoolmoe zijn en uiteindelijk het onderwijs voortijdig verlaten zonder diploma. Velen onder hen ondervinden problemen in hun leerloopbaan. Aangepaste onderwijsprogramma's, met de combinatie van leren en het opdoen van praktijkervaring, kunnen een positieve uitwerking hebben op hun problemen.

Een van de vier pijlers van het Nederlandse beleid 'Aanval op Schooluitval 2008-2011' om het grote aantal jongeren die te vroeg stoppen met hun opleiding en geen startkwalificatie hebben, in te dijken, steunt op meer praktijk op school en meer stageplaatsen. Het aantal voortijdige schoolverlaters blijft onacceptabel voor de Nederlandse regering, die de doelstelling met de 'VSV-aanpak 2012-2015' (Aanpak Voortijdig Schoolverlaten) verscherpt. Tegen 2020 wil ook Vlaanderen het aandeel vroegtijdige schoolverlaters terugdringen tot 5,2% van de totale groep 18-24-jarigen. Maar Vlaanderen heeft nog een hele weg af te leggen, zeker omdat het de afgelopen twee jaar de trend niet heeft kunnen ombuigen en is 'blijven zitten' op 9,6%.

- Praktijkervaring als instrument tegen schoolmoeheid

Stages en andere vormen van praktijkervaring kunnen bijdragen in de aanpak van een complex fenomeen zoals de ongekwalificeerde uitstroom maar ze vormen ook een katalysator voor de emancipatie van jongeren. Ze zijn een middel om op eigen benen te staan en jonge mensen de kracht te geven een volwaardige plaats in de samenleving te veroveren.

- Praktijkervaring draagt bij tot een bewuste studie en beroepskeuze

Door deel te nemen aan het reële arbeidsproces kunnen leerlingen zich een beeld vormen van het latere professionele leven. Praktijkervaring draagt bij tot hun persoonlijkheidsvorming, versterkt het leerproces en de individuele sociale ontwikkeling. Het is bovendien een uitstekend hulpmiddel voor de beroepsoriëntering en kan voor de doorstromingsrichtingen ook bijdragen tot een gerichte en bewuste studiekeuze naar het hoger onderwijs. Nationaal en internationaal onderzoek toont aan dat praktijkervaring een onmiskenbare positieve invloed heeft op de arbeidsattitudes van jongeren¹.

Onder het motto 'de praktijk als leermeester' wil dit voorstel van resolutie praktijkervaring in zowel het arbeidsmarktgerichte als het niet-arbeidsmarktgerichte secundair onderwijs stimuleren, met een aantal concrete aanbevelingen. We moeten daarbij duidelijk het onderscheid aangeven tussen leerlingenstages enerzijds, met een participatie van de leerling aan de activiteiten op een reële arbeidspost zoals bedoeld in de omzendbrief 'Leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs'² en anderzijds de extra-murosactiviteiten, zoals het volgen van de lessen in een andere school of vormingsinstelling, observatieacti-

¹ I. Nijsmans, M. Douterlunge, M. Eloy & I. Nicaise (1993), 'Op de brug naar werk', Leuven.
L. Ruelens & H. Baert (2002), rapport 'Werken aan leren: over de kwaliteit van leerwerk-projecten' (VIONA-onderzoek).
K. De Rick (2006), 'Werkervaring voor leerlingen uit de deeltijdse leersystemen', Leuven.

² <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13301>.

viteiten en bedrijfsbezoeken, zoals bedoeld in de omzendbrief ‘Extramuros activiteiten in het secundair onderwijs’³.

II. VASTSTELLINGEN

1. Onvoldoende datakennis

Meten is weten, maar informatie over praktijkervaringen, werkplekleren en leerlingen die stages volgen, wordt onvoldoende systematisch in kaart gebracht. Zo is er geen zicht op het aantal leerlingen die in het algemeen secundair onderwijs (aso) stage volgen of mag er “evenwel van worden uitgegaan dat stages in deze onderwijsvorm nauwelijks zullen voorkomen”⁴. Daarnaast is er een gebrek aan gegevens over jonge werknemers en werkzoekenden met attitudeproblemen, over bijvoorbeeld hun profiel en hun schoolloopbaan. Verder is informatie over resultaten van proefprojecten die een verbeterde aansluiting van attitudes van jongeren bij de vraag vanuit de arbeidsmarkt beogen, zoals ‘Will’s Kracht’, tamelijk beperkt. Er wordt dus voor een stuk gewerkt op basis van veronderstellingen, niet meteen de ideale voedingsbodem voor een duidelijke toekomstgerichte visie over praktijkervaring en het nut ervan in het onderwijs.

2. Het organiseren van praktijkervaring in de scholen is te facultatief

Het gewicht van de stages in de opleidingen mag de laatste jaren dan wel naar cijfers in globo zijn toegenomen, het inlassen van leerlingenstages in het pedagogische project van de school is te facultatief, net zoals het organiseren van extra-murosactiviteiten, gericht op praktijkervaring in bedrijven, ondernemingen en instellingen. Ze zijn niet opgenomen in de minimumlessenroosters. Het is aan het schoolbestuur om op de wekelijkse lessentabel het aantal uren praktijkervaring vast te leggen. In het beste geval maakt de school een weloverwogen keuze of in de betrokken studierichting stages of andere vormen van werkplekleren nuttig zijn. In het slechtste geval heeft de school geen of weinig aandacht voor de meerwaarde ervan en worden er geen of te weinig stages of praktijkervaringen georganiseerd.

3. Verplichting in het niet-arbeidsmarktgerichte onderwijs wordt niet vooropgesteld

De minister stelt dat stages verplicht moeten worden voor jongeren in het arbeidsmarktgerichte onderwijs⁵ en hij zal dat uitwerken in Onderwijsdecreet XXIII. Voor wat betreft het niet-arbeidsmarktgerichte onderwijs ziet de minister een verplichting niet zitten⁶. En daarmee legt hij eigenlijk de vinger op de wonde. Door geen richtinggevend en (hernieuwd) stimulerend kader voor praktijkervaring in het aso voorop te stellen, wordt het facultatieve karakter in het aso de facto scherper gesteld.

4. Drempel voor scholen is vaak te groot

En de drempel is nu al groot. Het organiseren van initiatieven van praktijkervaring vergt een enorm engagement van de school, de directie en de leerkrachten om dat te incorporeren in het schoolbeleid.

³ <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13468>.

⁴ Antwoord van Vlaams minister van Onderwijs Pascal Smet op de schriftelijke vragen nr. 272 van 18 februari 2011 en nr. 486 van 10 april 2012 van mevrouw Irina De Knop.

⁵ Beleidsnota Onderwijs 2009-2014 (Operationele doelstelling 4.4).

⁶ Vraag om uitleg van mevrouw Irina De Knop en mevrouw Goedele Vermeiren in de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen van 8 november 2012 tot de heer Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, over het verplicht maken van bedrijfsstages voor alle jongeren in het middelbaar onderwijs.

4.1. Stagebegeleiding drukt op het werkingsbudget

Zo is stagebegeleiding alleen efficiënt wanneer daartegenover een voldoende en redelijk aantal uren-leraar staat. Onder geen beding mag de stagebegeleiding een alibi vormen voor besparing bij aanwending van het urenpakket. De school moet dus al wat marge binnen het werkingsbudget hebben om extra initiatieven te ondernemen. Niet zonder reden, want de extra druk die op de schouders van de leerkracht wordt gelegd, mag niet onderschat worden. De stagebegeleider is namelijk belast met de voorbereiding, het toezicht, de pedagogische begeleiding en de evaluatie van de leerlingenstage. Daarnaast pleegt hij regelmatig overleg met de stagementor en draagt hij ook de eindverantwoordelijkheid voor de stagebeoordeling. Het is dus geen evidente opdracht voor de scholen.

4.2. Richtlijnen zijn te versnipperd

Ook het veelvoud in en de verspreiding van richtlijnen vormen geen ideale startbasis om praktijkervaring in scholen te stimuleren. De omzendbrief SO/2002/09 met betrekking tot leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs is gericht op leerlingen in het technisch en beroepssecundair onderwijs, maar de richtlijnen ervan zijn ook van toepassing op die scholen in het algemeen en/of kunstsecundair onderwijs die leerlingenstages wensen te organiseren. Een apart juridisch kader voor stages voor leerlingen voor die vormen van onderwijs is volgens de minister onnodig, hoewel de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) dat in zijn advies van 25 november 2010 op de beleidsbrief 2010-2011 wel aanbeveelt. We mogen ons niet verliezen in discussies over terminologie. Leerlingenstages hoeven niet per definitie bedrijfsstages te zijn, net zomin als werkplekleren zich enkel maar zou mogen beperken tot observatiestages of kijkstages. Op het einde van de rit moet het erop neerkomen dat elke leerling een significante praktijkervaring heeft doorlopen die past binnen zijn of haar opleiding en die hem of haar in staat stelt een duidelijk beeld te krijgen van het reële werkleven en de bijhorende verwachte arbeidsattitudes. De Vlor gaf in zijn recente advies over het Onderwijsdecreet XXIII aan vragende partij te zijn voor een stimuleringsbeleid in verband met leerlingenstages voor alle onderwijsvormen⁷.

5. Kwaliteitscontrole ontbreekt

Daarnaast moet ook de kwaliteit van de praktijkervaring bewaakt worden. De onderwijsinspectie vervult een kwaliteitsbewakende functie maar eigenlijk hebben de inspecteurs te weinig instrumenten in de hand om controles scherp toe te passen. Zo is er geen structurele informatie-uitwisseling over stageplannen van de onderwijsverstrekkers bepaald, noch met de administratie Secundair Onderwijs, noch met de inspectie. Een stage wordt bovendien pas als zinvol beschouwd indien ze op schooljaarbasis minimaal één schoolweek omvat, wat in de wekelijkse lessentabel neerkomt op minimum één uur stage. Die aanbeveling uit de richtlijnen wordt niet vertaald in de minimumlessenroosters. Het huidige regelgevende kader stimuleert de scholen eenvoudigweg te weinig om praktijkervaringsmomenten en -periodes te organiseren.

6. Arbeidsattitude wint bij organisaties en ondernemingen aan belang

Voor de groep van schoolverlaters die geen arbeidsmarktgericht onderwijs genoten hebben, spelen sleutelvaardigheden en persoonskenmerken dikwijls een doorslaggevende rol in de zoektocht naar werk⁸. Door de financiële en economische crisis kunnen werkgevers kieskeuriger zijn dan voorheen. Ze zijn minder geneigd om van hun initiële functieprofiel af te wijken en hechten meer belang aan attitudes, discipline en verantwoordelijkheidszin. Arbeidsattitude wint dus aan belang en daar moet de overheid door het stimuleren van praktijkervaringen, ook in het aso, op inspelen.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, 'Advies over het Onderwijsdecreet XXIII' van 24 januari 2013.

⁸ De 25^e studie 'Werkzoekende Schoolverlaters in Vlaanderen juni 2008 – juni 2009'.

7. Bedrijven bieden te weinig praktijkervaringen aan

Maar ook bedrijven zouden veel meer praktijkervaringen moeten aanbieden aan leerlingen. Het vinden van een plaats is niet vanzelfsprekend voor een school en de leerlingen. Een vaststelling die het onderwijsveld, werkgeversorganisaties en deze commissie al eerder maakte. Een gebrek aan aanbod in de bedrijfs- en ondernemingswereld is ook de conclusie die de Europese werkgeverskoepel 'Business Europe' in zijn rapport van maart 2012⁹ stelt.

III. CONCLUSIES

Kortom, het huidige regelgevende en richtinggevende beleidskader stimuleert de scholen te weinig om praktijkervaring voor de leerlingen te organiseren. Er is behoefte aan een hernieuwde visie die de organisatie van praktijkervaring in de secundaire scholen meer kan ondersteunen en stimuleren.

Een verankerde regeling voor praktijkervaring met breedgedragen kwaliteitscriteria en opname in het minimumlessenrooster, bij voorrang in het arbeidsmarktgerichte secundair onderwijs, gekoppeld aan een aanwezigheidsperiode op de werkvloer van een bedrijf, organisatie, instelling, overheidsdienst enzovoort – weliswaar afhankelijk van de opdracht en te bepalen door de school – moet door de Vlaamse Regering worden ingesteld, al dan niet na een rationalisering van het aantal studierichtingen. Voor het niet-arbeidsmarktgerichte secundair onderwijs moet de Vlaamse Regering een onderzoek starten naar de mogelijke pedagogische en praktische gevolgen van het invoeren van een dergelijke regeling.

Hoelang de praktijkervaring moet duren en of er een effectieve deelname aan het arbeidsproces plaatsvindt, moet dus behoren tot de autonomie van de scholen. Het vastleggen van een verankerde regeling zorgt evenwel voor uniformiteit en duidelijkheid en geeft vrijheid aan de scholen om hun pedagogische project in de opdracht in te vullen. De regeling heeft altijd hetzelfde doel voor ogen: een succesvolle start met de juiste attitude van de aspirant-werknemer op de arbeidsmarkt of het voortgezet onderwijs. Dat is wat zowel de school, de ouders, de leerling als de overheid voor ogen moeten hebben. Een doelstelling die het Finse onderwijs, dat toch als het beste onderwijs ter wereld wordt beschouwd, onder de noemer van 'introduction-to-working-life periods' heeft opgenomen in zijn eindtermen¹⁰: leerlingen in de zevende, achtste en negende graad (leeftijd dertien tot zestien jaar) moeten in Finland persoonlijke ervaring kunnen opdoen met het professionele leven, op en naast de werkvloer.

Volgens het Vlaams netwerk van ondernemingen (Voka) zullen er tegen 2015 zo'n 450.000 extra banen moeten worden ingevuld, en dat terwijl sinds 2000 het aantal vacatures stijgt bij een vrij constante werkloosheidsgraad¹¹. Als gevolg van de demografische ontwikkeling zal er tegen 2050 een tekort van 35 miljoen arbeidskrachten zijn in Europa. Over 40 jaar zou het aantal werkenden in België met één miljoen krimpen¹². Daarenboven evolueert de internationale mobiliteit van werknemers in snel tempo. Europa, België en Vlaanderen staan voor een immense uitdaging. 'Het Communiqué van Brugge over intensievere Europese samenwerking inzake beroepsonderwijs en -opleiding' van de Europese ministers van Beroepsonderwijs en -Opleiding, de Europese sociale partners en de Europese Commissie laat daar ook geen twijfel over bestaan.

⁹ 'Creating opportunities for youth – How to improve the quality and image of apprenticeships'.

¹⁰ National Core Curriculum for Basic Education 2004.

¹¹ Naar aanleiding van de start van het nieuwe politieke en economische jaar 2011-2012 hield het ondernemersnetwerk Voka een enquête bij meer dan vierhonderd economische en politieke actoren over de zoektocht van bedrijven naar talent. Het onderzoek peilde onder meer naar de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.

¹² Bron: Eurostat.

In een diepgaande evaluatie in 2012 stelt de Europese Unie vast dat ons onderwijs vaak niet goed lijkt afgestemd op de behoeften van de arbeidsmarkt. In een visietekst van de Europese Commissie over een andere kijk op het onderwijs staat investeren in vaardigheden centraal¹³. Dit om bij te dragen aan de opstart van ondernemingen, maar evenzeer ook om de inzetbaarheid van jongeren in bedrijven te vergroten. Een passage uit de mededeling van de Europese Commissie: “Praktijkervaringen in de maatschappij, door middel van op problemen gebaseerd leren en contacten met bedrijven, moet in alle vakken worden opgenomen en op maat worden gemaakt voor alle onderwijsniveaus. Alle jongeren moeten minstens één praktijkervaring met ondernemen hebben opgedaan voordat zij het verplichte onderwijs verlaten.”.

Dit voorstel van resolutie wenst binnen de huidige en toekomstige Vlaamse en Europese sociaal-economische context er een lans voor te breken om meer praktijkervaring in het secundair onderwijs te stimuleren. Het past ook in de verdere concretisering van het ‘Actieplan voor het stimuleren van loopbanen in wiskunde, exacte wetenschappen en techniek (2012-2020)’, waarbij praktijkervaring en kennismakingsmomenten als tools worden aangereikt om de keuze voor een STEM-studierichting¹⁴ te bevorderen en de mismatch tussen vraag en aanbod weg te werken. Met maatregelen ter stimulering van praktijkervaring in het secundair onderwijs kan de Vlaamse Regering alvast een extra aanzet geven om de stap voor jongeren tot de arbeidsmarkt zo goed mogelijk voor te bereiden.

Irina DE KNOP

Marleen VANDERPOORTEN

Elisabeth MEULEMAN

Boudewijn BOUCKAERT

Sas VAN ROUVEROIJ

¹³ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: 'Een andere kijk op onderwijs: investeren in vaardigheden voor betere sociaal-economische resultaten'.
http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/com669_nl.pdf

¹⁴ STEM staat voor 'Science, Technology, Engineering and Mathematics'; het betreft een studierichting op het gebied van exacte wetenschappen, techniek en technologie en wiskunde.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:

- 1° de verhoogde aandacht in de afgelopen decennia voor het leren op een werkplek;
 - 2° de complementariteit van onderwijs en werk en de noodzaak tot afstemming en samenwerking tussen beide domeinen;
 - 3° de snelle ontwikkeling van de technologie waardoor vakkennis constant op peil moet worden gehouden, zowel door leerkrachten, leerlingen als bedrijven;
 - 4° de groei op het gebied van internationale mobiliteit;
 - 5° het aantal werklozen, jonger dan 25 jaar in Vlaanderen;
 - 6° de ongekwalficeerde uitstroom in het Vlaamse onderwijs;
 - 7° de positieve invloed van praktijkervaring op de arbeidsattitude van jongeren;
 - 8° het gebrek aan kwantitatieve gegevens die het aantal jonge werknemers of jongeren met attitudeproblemen in kaart brengen;
 - 9° het ontbreken van een meetinstrument dat systematisch gegevens van praktijkervaringen, werkpleklernen en leerlingen die stages volgen, in kaart brengt;
 - 10° de beperkte informatie over de resultaten van proefprojecten die een verbeterde aansluiting van attitudes van jongeren bij de vraag vanuit de arbeidsmarkt beogen, zoals ‘Will’s Kracht’;
 - 11° het feit dat verschillende scholen attitudebeoordeling verbinden aan praktijkervaringen;
 - 12° het ontbreken van een structurele informatie-uitwisseling over stageplannen van de onderwijsverstrekkers, zowel met de administratie Secundair Onderwijs, als met de inspectie;
 - 13° verschillende bepalingen uit omzendbrief SO/2002/09 met betrekking tot leerlingenstages in het voltijdse secundair onderwijs die geen normerend karakter hebben;
 - 14° de aanbeveling van de Vlaamse Onderwijsraad voor een apart juridisch kader voor stages voor leerlingen in het algemeen en/of kunstsecundair onderwijs in zijn advies van 25 november 2010 op de beleidsbrief 2010-2011;
 - 15° het pleidooi van verschillende werkgevers alsook actoren uit het onderwijs voor het stimuleren of uitbreiden van stages en werkpleklernen;
 - 16° de beleidsnota Onderwijs 2009-2014 (*Parl. St.* VI.Parl. 2009-10, nr. 202/1), in het bijzonder Operationele doelstelling 4.4 ‘Leren en werken consolideren’;
 - 17° het ‘Actieplan voor het stimuleren van loopbanen in wiskunde, exacte wetenschappen en techniek 2012-2020’, waarbij praktijkervaring en kennismakingsmomenten als tools worden aangereikt om de keuze voor een STEM-studierichting (STEM staat voor ‘Science, Technology, Engeneering and Mathematics; het betreft een studierichting op het gebied van exacte wetenschappen, techniek en technologie en wiskunde) te bevorderen en de mismatch tussen vraag en aanbod weg te werken;
 - 18° ‘Het Communiqué van Brugge over intensievere Europese samenwerking inzake beroepsonderwijs en -opleiding voor de periode 2011-2020’ van de Europese ministers van Beroepsonderwijs en -Opleiding, de Europese sociale partners en de Europese Commissie op 7 december 2010, in het bijzonder de maatregelen die de regering moet treffen om werkgebaseerd leren, waaronder werkend leren, maximaal te bevorderen om het aantal leerlingen in Europa in 2012 te vergroten, gegevens op EU-niveau beter beschikbaar te stellen en leerlingen aan te moedigen om aan transnationale mobiliteit deel te nemen;
- vraagt de Vlaamse Regering:
- 1° een duidelijke visie en een richtinggevend kader inzake praktijkervaring te ontwikkelen voor leerlingen en scholen in het secundair onderwijs;

- 2° praktijkervaring op te nemen in het minimumlessenrooster in het secundair onderwijs, bij voorrang in het arbeidsmarktgerichte onderwijs en na een eventuele rationalisering van het aantal studierichtingen;
- 3° die praktijkervaring te koppelen aan een aanwezigheid op de werkvloer, weliswaar afhankelijk van de opdracht en te bepalen door de school;
- 4° een onderzoek te starten naar de mogelijke pedagogische en praktische gevolgen van de opname van praktijkervaring in het minimumlessenrooster in het niet-arbeidsmarktgerichte secundair onderwijs;
- 5° toe te zien op een goede kwaliteitscontrole van praktijkervaringen;
- 6° een opvolgingsinstrument te ontwikkelen dat de voortgang van praktijkervaringen uit alle onderwijsvormen, indien mogelijk tot op het niveau van de stad of de gemeente, moet monitoren;
- 7° na te gaan door middel van een steekproef of een enquête bij scholen, leerlingen en bedrijven welke knelpunten scholen mogelijk ondervinden om leerlingenstages in het lokale pedagogische project van de school op te nemen, en na te gaan in hoeverre een uniek platform, specifiek gericht op afstemming tussen stagevraag en stageaanbod, noodzakelijk is;
- 8° die steekproef ook te houden bij de vak- en werkgeversorganisaties;
- 9° meer proefprojecten te ondersteunen of te initialiseren die de doelstelling nastreven van verbeterde aansluiting van attitudes van jongeren bij de vraag vanuit de arbeidsmarkt, waarbij zowel de leerling, de leerkracht, de directie, de ouders als de bedrijven worden betrokken;
- 10° onderzoek te verrichten om het probleem van jongeren en jonge werknemers die niet de juiste arbeidsattitude hebben, kwantitatief in kaart te kunnen brengen;
- 11° de resultaten van dat onderzoek te evalueren en te koppelen aan de effectiviteit van (onderwijs)projecten die een verbeterde aansluiting van attitudes van jongeren bij de vraag vanuit de arbeidsmarkt beogen;
- 12° dat alles te bekijken binnen het huidige budget en te zoeken naar een mogelijke verschuiving van middelen.

Irina DE KNOP

Marleen VANDERPOORTEN

Elisabeth MEULEMAN

Boudewijn BOUCKAERT

Sas VAN ROUVEROIJ